

S L Ä K T P O R T R Ä T T - 1 .

Att i skrift försöka teckna ett någorlunda tillförlitligt porträtt av en människa, som gått bort för ett halvt sekel sedan, är givetvis inte lätt. De minnen man har av en sådan person bleknar med åren, och vad man kommer ihåg blir endast spridda drag, vilka ingalunda ger någon helhetsbild av människan ifråga. När så försöket, såsom i detta fall, gäller minnestecknarens egen far, kompliceras uppgiften i hög grad av att han, naturligt nog, har svårt att objektivt uttala sig om sina dagars upphov. Emellertid har jag med mitt släktintresse ansett det angeläget att till mina barn och barnbarn vidarebefordra åtminstone några upplysningar om deras farfar och farfars far, som levde mellan åren 1869 och 1932 och som ingen av dem sett i levande livet.

H E N R I K E L O F T Ö R N V A L L

Henrik Törnvall föddes den 30 mars 1869 i Landeryds församling av Östergötlands län såsom sista och fjärde barn i fadern Gustaf Törnvals (andra) äktenskap med Emma Elmqvist och gick där i församlingens små- och folkskola. Jämsides med undervisningen i folkskolan, varest fadern var lärare, lärde Henrik av denne, med lätthet såsom det tycktes, att spela piano och orgel. Från fadern Gustaf T. hade han nämligen ¹⁸⁷⁵ en utpräglad musikalisk begåvning. I sextonårs åldern avlade Henrik med goda betyg organistexamen i Linköping och vann något senare inträde i stadens seminarium för blivande folkskollärare.

Utexaminerad från seminariet på våren 1889, fick han sin första lärartjänst i Locknevi församling av Kalmar län i form av ett vikariat vid en liten bygdeskola under höstterminen samma år. Då han ännu ej uppnått myndighetsåldern av 21 år, saknade han behörighet för erhållande av fast lärartjänst. Emellertid fick han efter ansökan dispens från åldershindret av Kungl. Maj:t och hade turen att, med åberopande av dispensen, få en ordinarie befattning som klockare, organist och folkskollärare i Sparrsätra församling i Uppland fr. o. m. 1890. Där kvarstannade Henrik T. till 1895 och fullgjorde under tiden sin första militärtjänstgöring om 42 dagar vid Svea Artilleriregemente i Stockholm.

Eftersom Henrik T. gärna ville återvända till Östergyllen, sökte han och fick också sistnämnda år den förenade tjänsten som folkskollärare, klockare och organist i Rystads församling av

Östergötlands län. Han förblev ungarl i ytterligare fyra år och gifte sig våren 1899 med min mor Anna Maria Johansson, född 1877 och äldsta dotter till byggmästaren Anders Gustaf Johansson och hans hustru Anna Katarina Eriksdotter i Linköping. De nygifte bosatte sig i den i kyrkskolans byggnad i Rystad inrymda lärarbostaden, som Henrik T. redan förut disponerat.

Med ekonomiskt bistånd av svärfadern A.G. Johansson studerade min far under höstterminen 1899 och vårterminen 1900 såsom extra elev vid Musikaliska Akademien i Stockholm och avlade musikalärarexamen med mycket goda vitsord. I mitt förvar finns (i fotokopior) ett antal brev från Henrik T. till svärfadern, vilka belyser hans trägna studiearbete, enkla livsföring och framför allt hans knappa ekonomiska villkor i Kungl huvudstaden. Efterhand kom Henrik T. - såsom sed var på den tiden - att tituleras musikdirektör, men han kom aldrig att utnyttja sin högre musikaliska kompetens utan förblev trogen den östgötska socken, där han hamnat och bildat familj.

Såsom folkskollärare och organist kom Henrik T. sålunda att verka i Rystad i drygt 35 år eller till ganska kort tid före sin död den 30 oktober 1932. Även om han till yrket var en skolans och kyrkans man, kom han att snart nog få "andra strängar på sin lyra", i det att han från våren 1903 engagerade^{sig} som jordbrukare på en av gårdarna i Kyrketorps by i Rystad. Den gården hade omkring sekelskiftet förvärvats och till en del nybyggts av A.G. Johansson och av denne fick Henrik T. arrendera gården, inte minst med tanke på åsyftad förbättring av försörjningsmöjligheterna för den expanderande lärarfamiljen. Från 1910 lades till gården en angränsande gård i Kyrketorp, och 1921 övertog Henrik T. genom köp från svärfadern äganderätten till de bägge gårdarna, vilka senare sammanlades till en fastighet.

Dessa summariska data bildar endast en yttre ram omkring min fars liv, och jag övergår därför till min egentliga uppgift att söka beskriva min pappa Henrik såsom den människa han var.

Henrik Törnvall såsom make och far.

Såvitt jag förstår levde mina föräldrar i ett lyckligt äktenskap, som endast stördes av återkommande men dock övergående ekonomiska bekymmer. Utan tvivel älskade och högaktade de varandra. Med sina olika naturer kan de sägas ha kompletterat varandra på ett lyckosamt sätt. Var Henrik inte så litet av en föga beslutsam och romantisk drömmare, så var hans "Maja" en desto mera driftig och verklighetsförankrad handlingsmänniska.

För mäkarnas nio barn i äktenskapet framstod Henrik T. som en "bonus pater familias", vilken efter bästa förmåga ville ställa det så väl som möjligt för den talrika avkomman, även om han, förståeligt nog, i första hand tillgodosåg sin egen person. Tyvärr förslog inte familjens resurser så långt, som han hade önskat, och detta kom att gå ut över i synnerhet de yngre barnens möjligheter till teoretisk yrkesutbildning. Hans intresse inriktades nog främst på sönerns fortkomst i livet, och han torde ha menat, att döttrarna borde gifta sig så tidigt som möjligt för att bli försörjda.

I hemmet förde Henrik T. inte något strängt regemente, vilket man kunde ha väntat med hänsyn till den stora och ostyriga barnskaran. Han höll dock på god ordning och hävdade, att barn borde hållas i "Herrans tukt och förmaning". Han iakttog helst ett visst avstånd till det uppväxande släktet och gårdens anställda arbetskraft. Henrik T. förstod att hålla på sin värdighet, titulcerades "direktörn" och tilltalade själv yngre drängar och pigor med förnamn samt äldre, vanligen gifta statare med deras efternamn. Något duande förekom inte från hans sida gentemot tjänstefolket. - Sönerna i huset, vilka deltog i lantarbetet, spisade gärna i köket tillsammans med de ogifta drängar, som "hölls i maten" av frun i huset. Henrik däremot intog vanligen ensam sina måltider i matsalen, ofta med ett något bättre kosthåll än de övriga i hushållet. Såvitt jag erinrar mig, misstuckte ingen, att husbonden förbehöll sig en sådan förmån.

Henrik Törnvall såsom lärare.

Sin uppgift såsom folkskollärare tog Henrik Törnvall säkerligen på allvar, och han hade anseende som en förträfflig pedagog. Undervisningen var visserligen till stor del inriktad på katekes och biblisk historia, men Henrik gjorde även sitt bästa för att bibringa sina lärjungar goda kunskaper i läsning, skrivning och räkning samt i svensk historia, geografi och "naturlära". Disciplin höll han utan svårighet, och för fostran av bråkiga och genstörtiga elever och då särskilt pojkar använde han enligt tidens sed kroppsaga i form av örfilar, lugg och rottingrapp, dock utan att gå till överdrift. Själv blev jag flera gånger under min skoltid, liksom mina bröder, handgripligen tillrättvisad av pappa Henrik, som ansåg sig rättvisligen böra hålla efter sina egna ätteläggare väl så mycket som andras barn. Jag kan ej minnas, att jag fick smörj oförtjänt någon enda gång.

Mängden av barn i den fyraåriga folkskolan (+ fortsättningsskola) gjorde emellertid min fars arbete i längden mycket tungt

och tröttande. Först under det sista decenniet av Henrik T:s verksamma tid ~~av hans verksamma tid~~ fick han den hjälpen, att en kvinnlig folkskollärare anställdes för undervisning av skolans två lägre klasser. Mot slutet av 1920-talet var Henrik T. därför hårt sliten och såg ^{med} längtan fram mot sin pensionering. Själv upplevde jag under åren 1912 - 1915 min far såsom lärare i folkskolan och tillägnade mig med lätthet tillräckliga kunskaper för vinnande av inträde i Linköpings läroverk.

Henrik såsom organist och musikhäniska.

Henrik Törnvalles musikbegåvning och högre musikaliska utbildning gjorde, att han ägnade sin verksamhet i kyrkans tjänst ett kanske större intresse än lärarkallet. Hans kunnighet som orgelspelare gick vida utöver vad som kännetecknade hans samtida bland landsbygdens organister. Exempelvis kan nämnas, att han sällan spelade annat än direkt improviserade preludier till de vid gudstjänsten förekommande psalmerna. Han komponerade även egna stycken, särskilt marscher för orgel. Under min ungdom var det ej brukligt med postludier efter högmässan, utan organisten spelade i stället en "utgångsmarsch", under vilken menigheten tågade ut ur kyrkan. Henrik T. excellerade ofta i sådana utgångsmarscher med "fullt verk" till stor belåtenhet för åhörarna, vilka med lättnad bröt upp efter en många gånger långt utdragen högmässa.

Såsom kantor och sångare vid orgeln höll Henrik T. - under hänvisning till en passus i 1686 års kyrkolag - styvt på att han endast var skyldig att "ta upp psalmen" och sålunda ej behövde sjunga igenom alla psalmens verser. Han ansåg det ogörligt att söka bilda någon kyrkokör i Rystad. I stället påverkade han duktiga skolflickor med vackra röster att gå i kyrkan och bygga under psalmsången från orgelläktaren. Själv sjöng han ibland solo till eget ackompanjemang, och hans bravur-nummer var Adams "Julsång", som han med sin kraftiga och välljudande baryton exekverade varje julottegudstjänst. Församlingens kyrkoherde Amatus Nygren, som var utrustad med en behaglig tenor, sade ofta att han såsom sjungande liturg kände sig trygg inför altaret, då han visste att den skicklige och påpasslige organisten Henrik Törnvall satt vid orgeln.

I yngre år sysslade Henrik T. emellanåt med komposition av framför allt pianostycken, av vilka förmodligen blott ett par finns bevarade. Det ena är en polka-mazurka med namnet "Från Kolmården", som torde ha tillkommit under kompositörens studie-

tid i Stockholm. Tydligen har Henrik T. varit inspirerad av Kolmårdens vilt nordiska naturscenerier, och detta opus har han tillägnat domkyrkoorganisten C.J. Bolander i Västerås, hos vilken han åtnjöt undervisning i bl. a. harmonilära. Hans andra bevarade opus, benämnt "Polka Syncope", är mera lättillgängligt för en pianospelande amatör. Trots tråget bemödande har jag dock aldrig kunnat lära mig mera av detta stycke, än att jag hjälpligt kam hamra fram polkans andra sats (med en speciell fingersättning, som pappa Henrik inskräppte hos mig). Min far var föga road av att undervisa sina egna barn i pianospel. Däremot gav han, ehuru sparsamt, några andra ungdomar i socknen lektioner i piano- och orgelspel. Åtminstone ett par av dessa avlade organistexamen. Henrik T. hade "näst intill" absolut gehör, och under elevens undervisning - som han ibland ledde liggande på en vilsoffa i ett angränsande rum - rättade han ögonblickligen dennes minsta felslag i spelet. Även om flertalet av barnen i huset lärde sig att klinka på Henriks gamla pianino, inköpt under hans Sparrsätra-tid, blev det först den femte och yngste sonen Kurt, som med nedärvd musikalisk begåvning nådde sådan spelskicklighet, att han med framgång kunde fullfölja sin utbildning till musiker av facket.

Henrik Törnvall såsom jordbrukare.

Trots att Henrik T. relativt tidigt etablerade sig som lantbrukare på Kyrketorp och ägde goda kroppskrafter, sysslade han ej i nämnvärd mån med jordbruksarbetet på gården. Detta lät han utföras av lejd arbetskraft under ledning av en sk rättare. Händet det någon gång, att han deltog i egentligt grovarbete på något gårde, så var det under skördetiden, och hans insats inskränkte sig vanligen till att hjälpte sönerna att "sätta upp säd" (i rökar och krakar). Henrik ursäktade sin avhållsamhet från manuelle grovsysslor med att han ej ville förlora den mjukhet i fingrarna, som krävdes vid hans musikutövning. Givetvis skötte han lantbrukets ekonomi och administration efter samråd med rättaren och under senare tid med sonen John, som från tidig ålder var inställd på att bli bonde. Sålunda planlade han de olika ägornas utnyttjande i jordbruks- och kreatursdriften på gården samt skötte inköp av utsäde och gödningsämnen ävensom försäljning av gårdens produkter såsom mjölk och spannmål. En stor del däraf förbrukades naturligtvis i familjens och statarnas hushåll och inbringade därför inga kontanta medel. Under 1910- och 1920-talen äventyrades gårdens

ekonomi av dåliga skördar under åtskilliga år. Orsaken till dessa var regniga somrar och olika slags insektsskador på grödorna. Vissa år hade dock Henrik T. tur och fick gott utbyte av särskilt höstvetete och alsikefrö. Speciellt intresserad ^{var} han av den avkastning, som den till hans tjänst hörande skolträdgården och fruktträd på själva gården kunde ge varje höst. Inkomsten därav gav honom nämligen ett välkommet tillskott till hans magra kontantlön som lärare och organist.

Henriks personliga egenskaper och livsföring.

Såsom jag minns min pappa Henrik, framstår han som en i grunden snäll och godsint man, som ville stå väl med alla människor. Samtidigt förstod han ändock att hålla en viss distans till sådana personer, av vilka han krävde respekt och hänsyn. Hans humör var i regel lugnt och jämnt, vilket dock inte hindrade att han en och annan gång blev fruktansvärt arg. Detta var särskilt fallet, när han ansåg sig ha blivit förfördelad eller ej blev åttlydd av barn och tjänstefolk. Hans vredesutbrott varade inte länge och efter en stund var han åter lugn och sansad.

Henrik T. var en gästfri man i hemmet, så långt hans resurser medgav, och i församlingen var han allmänt uppskattad såsom en stor sällskapsmänniska. Han var vän av ett gott bord, och han nekade sig sällan nöjet att delta i de talrika kalas, vilka i anledning av exempelvis personliga högtidsdagar, bröllop och jordfästningar, för att ej glömma värliga lösöreauktioner, hölls i trakten. I sådana sammanhang ville man gärna, att han i egenskap av "speleman" skulle bidra till gästernas underhållning. Därtill var dock Henrik vanligen föga benägen och han värjde sig mot dylika propåer med påpekandet att de instrument (orgel eller piano), som i lantbrukarhemmen stod till förfogande, så gott som undantagslöst var så ostämda eller eljest i så miserabelt skick, att en musikdirektör med självaktning inte ville traktera dem. Någon festtalare var Henrik knappast, men det hände dock under stundom, att han vid nyss berörda kalas och fester råkade få till uppgift att hylla festföremålet eller tacka för välfägnaden. Enligt vad jag hört omvittnas, skilde han sig såsom talare med berömmelse från dylika uppdrag. Han hade uppenbarligen "ordet i sin makt", när han uppträdde som tillfällighetstalare.

Emellertid tog sig Henrik Törnvalles allmänna sällskaplighet även andra uttryck. Han reste ofta i affärer eller för någon festlighet in till Linköping, där han var en känd person och hade rätt stor bekantskapskrets. I många år var han företrädesvis i

lag med ett par goda vänner från Rystad, nämligen landsfiskalen H.F. Rydstrand och nämndemannen Abraham Johansson, både inne i staden och hemma i socknen. De tre träffades ganska regelbundet hos varandra, spelade kort (priffe) samt pratade om politik och socknens angelägenheter. Att de vid sådana sammankomster åt och drack med besked var en självklarhet.

Henrik T. var ej någon s k föreningsmänniska, men en sammanslutning kom han på äldre dagar att ägna stort intresse. Det var Frimurarorden i Linköping, där han invaldes i femtioårs åldern. Inom detta hemliga sällskap avancerade han raskt och nådde, om jag nu minns rätt, denna ordens 10:de grad. Henrik var med sin förkärlek för viss ockultism inte så litet glad och stolt över att tillhöra de mystiska frimurarnas ganska exklusiva krets.

- . - . - . -

Jag vill i samband med det nyss sagda ej förbigå att betona ett utpräglat karaktärsdrag hos pappa Henrik. I likhet med vad som ofta är fallet med rikt musikbegåvade personer, var han utrustad med romantiskt och känsligt sinne. Detta kom ofta till uttryck i hans pianospel - Chopin och Mozart var nog hans favoriter - men även i hans benägenhet att för sina barn skildra dramatiska episoder ur den svenska historien eller ur den fornnordiska gudasagan. När han var på särskilt gott humör, kunde han ur egen fabulatur trolla fram märkliga sagor och spökhistorier. Sådana berättelser var esomoftast så spännande och skrämmande, att åhörarna efteråt hade svårt att sova om natten. Henrik förmenade, att hans barn, som alla hade god hälsa, inte skadligt påverkades utan tvärt om stimulerades i sitt fantasiliv av pappans nervpirrande historier.

Henrik Törnvals s k varsel.

Henriks livliga fantasi medverkade sannolikt till att han tilltrodde sig en viss förmåga såsom "naturläkare" och att han förmenade sig utrustad med s k läkarblick. Dessa egenskaper skulle han ha ärvt efter sin far Gustaf Törnvall i Landeryd, vilken ofta av sina församlingsbor rådfrågades betr sjukdomar och även pysslade med åderlåtning, botande av tandvärk och dylikt. Gustaf T hade i sin tur lärt dylika färdigheter av sin egen far rusthållaren Jaen Jönsson, vilken i sin hemsocken Törnsfall hade anseende som "klok gubbe". En med läkarblick begåvad person kunde, enligt Henriks utsago, av en sjuk persons utseende utläsa vad som felades denne.

Än märkligare var kanske att Henrik T. - efter vad han med be-

stämdhet hävdade - var försedd med s k varsel. Därmed avsåg han, att han var i stånd att på långt avstånd göra en annan person uppmärksam på något som skulle hända i dennes närhet. Jag och de övriga barnen hade svårt att tro på pappans "telepatiska förmåga". Vår mamma Maria däremot var fast övertygad om makens varsel och gav åtskilliga exempel därpå. Jag nöjer mig med att berätta om ett dylikt varsel, vilket hon sade sig ha upplevt många gånger.

Henrik T. åkte ofta ensam med häst och vagn till Linköping i affärer eller andra angelägenheter. Det drog i allmänhet om långt fram på natten, innan han återvände, och Maria satt, trogen och något orolig, uppe och väntade på att Henrik skulle komma hem. Någon dryg halvtimme före hans hemkomst hörde hon tydligt vagnsbuller från ladugårdsplanen vid Kyrketorp och sådana ljud, som uppkommer då hästen spändes ifrån vagnen och selades av samt åkdonet (vanligen en gigg) drogs in i vagnslidret. Maria blev då klart medveten om att Henrik var i färd med att ^{sedna} ~~byta~~ i Linköping för återfärd och att hans tankar gått till henne där hemma. När sedan maken efter en halvtimme mycket riktigt uppenbarade sig i hemmet, bekräftade han, att han på hållgården i Linköping berett sig för hemfärd precis vid tidpunkten för varslet och velat underrätta den väntande hustrun om hemresan. - Numera håller jag inte för uteslutet, att Henriks omtalade "varsel" var något slags tankeöverföring från honom till maken. Jag vet nämligen, att Henrik och hans Maja stod varandra mycket nära och in i det sista hade stark känslomässig förbindelse med varandra.

Henrik Törnvals utseende.

Av gamla foton framgår att Henrik T. i unga år såg mycket bra ut. Han var en reslig man med väl proportionerad gestalt. Hans mörka, vågiga hår och stora, lätt böjda näsa gjorde, att han hade "något sydländskt i utseendet". Troligen var detta ^{dråglag} ett morsarv, ty Emma Törnvall hade anletsdrag av liknande typ. Han hade stora, gråblå ögon, frisk hy och starka tänder. En viss fåfänga i fråga om utseendet, som han var mycket mån om, kan nog inte fränkännas honom. Redan under ~~ung~~ungkarlstiden anlade han en snygg mustasch, som han vaxade i spetsarna och noggrant ansade. Henrik hade, enligt Rystadsböndernas tal, ett "högt utseende", varmed de torde ha avsett, att socknens lärare och organist såg ut som "en herreman".

Till detta omdöme torde ha bidragit att Henrik T. - i motsats

till flertalet av sina lärarkolleger - lade sig vinn om sin klädsel. I regel bar han sålunda mörk kostym och "kragverk" samt rakade sig varje dag, vilket minsann inte alla manspersoner på landet gjorde i min ungdom. Han spatserade gärna omkring med en promenadkäpp i handen. I Linköping blev han, redan som nykomling i bygden på 1890-talet, uppmärksam och av stadens flickor omtalad som "den vackre klockaren i Rystad". Det sades, att en del av dessa ibland samlades vid Stångebro i väntan på att denne skulle komma cyklande in till residensstaden och låta sig beundras. Mamma Maria brukade senare, något spetsfundigt, berätta, att Henrik under fästmanstiden hade åtminstone ett dussin kostymer hängande i sin garderob men att han helst - även till vardags - gick klädd i den bästa av dessa. Emellertid var nog Maja den, som såg till att hennes Henrik fick ändra sina vanor i det stycket snarast möjligt efter det att de gift sig.

På äldre dagar blev Henrik Törnvall - liksom den av honom beundrade Gustaf II Adolf - tämligen fet, och hans kroppsvikt översteg så småningom rätt avsevärt 100-kilo-strecket. Sin korpulens uppbar han dock med den äran, och densamma bidrog på sitt sätt till en ökad pondus i hans vänkrets. Hans hår grånade ganska tidigt, och i femtioårs åldern hade han en rätt stor flint i nacken, som dock ej nämnvärt störde hans utseende. Mustascherna bar han under senare år stubbade. Samtidigt vittnade näsens förhöjda färgton om en viss vällevnad. - Henrik besatt - för att vara en s k manschett-arbetare - betydande kroppskrafter, och han visade emellanåt prov på stor armstyrka. Denna var enligt hans mening - då han ju aldrig sysslat med något egentligt grovarbete - uppbyggd genom hans under årtionden träget utövade piano-och orgelspel.

Henriks vanor och intressen i övrigt.

Utanför musikens värld hade Henrik ej några särskilt avancerade intressen eller - som det senare kommit att heta - speciella hobbies. Sin fritid på hemmaplan fyllde han (bortsett från säkert välbehövliga vilostunder på soffan) ^{med} varierande förströelser. Motion skaffade han sig genom att promenera till och från skolan och kyrkan samt att genom att gå turer runt gårdens ägor för bl a inspektion av växande gröda och betande "djur i vall". Han tyckte om att köra och åka fort efter stallets "lättaste häst". Det hände en och annan gång i hans yngre år, att ^{han} tog en ridtur på någon av hästarna för att, som han sade, bibehålla något av sin forna färdighet såsom "beriden artillerist". Eljest föredrog han att cykla på sin gamla stadiga velociped, dock inga

längre sträckor eller s k långturer. Trots sin betydande kroppsvikt och omfångsrika mage kunde han ganska vigt bestiga cykeln bakifrån, och jag kan inte minnas, att han någon gång under färder på äldre dagar körde omkull eller annars råkade illa ut. Henrik var en god skytt, och om höstarna var det hans stora nöje att med sin dubbelbössa jaga änder, som i flockar kom flygande från Roxen för att äta spillsäd på de skördade stubbåkrarna. Han rådde sedan sina ungdomar att tugga försiktigt av söndagens andstek för att tänderna inte skulle skadas av kvarvarande haggel i någon köttbit.

Alltifrån barndomen och uppväxten invid Stångån i Landeryd hade Henrik varit road av fiske och friluftsbad. Av välsinnade, strandägande bönder skaffade han sig lov till fiske i Rystad-ån. Med biträde av sönerna lyckades han också, vid tjänlig tid på året, att fånga både ål och lake på långrev eller ståndkrok. Vid det egna bordet högg han sedan med förtjusning för sig lejonparten av fångsten, som smakligt anrättad serverades honom av den i kokkonsten väl förfarna husmodern Maria. - Henrik var en god simmare, och han tillsåg, att hans avkomma även lärde sig att hålla sig uppe och simma i Rystad-åns trögflytande och något grumliga vatten.

Henriks matvanor har jag redan sporadiskt berört, och det kan tilläggas att han nog hade en viss fallenhet för gourmandise. Vål medveten därom varnade han de unga i familjen för att följa hans exempel och äta för mycket. Man borde inte - såsom han uttryckte sig - "göra magen till sin gud". Henrik var ingalunda någon nykterist, men till vardags nyttjade han relativt sällan starkvaror såsom brännvin eller konjak. Vin förekom (praktiskt taget) i mitt föräldrahem endast vid särskilt högtidliga tillfällen. När man hade gäster i hemmet bjöds det, enligt tidens sed, starkvaror till mat och kaffe men aldrig till anmärkningsvärt övermått. - Henrik rökte cigarr men var ingen storrökare.

.

Oaktat Henrik T. ej hade någon högskolebildning utom den från Musikaliska Akademien, besatt han aktningsvärd beläsenhet i skilda humanistiska ämnen. Något främmande språk hade han ej lärt, men modersmälet och den svenska historien ägnade han stort intresse. Han förestod det blygsamma skolbiblioteket och var s. k. ordsmeddelare till Östgöta Correspondenten, hemmets hus- och livorgan. Han var en omsorgsfull tidningsläsare men roade sig också

intressant

med läsning av romaner med skiftande innehåll. Historiska skildringar läste han särskilt gärna. Under 1910-talet började mera värdefull litteratur bli överkomlig i pris genom utgåvor i form av s k tjugofemöres-böcker. Från nästan varje stadsbesök brukade Henrik ha med sig hem en eller flera sådana böcker, som han och övriga familjemedlemmar ivrigt slukade.

För brevskrivning hade Henrik inte mycken lust eller tid övrig, och av hans hand torde - utom den förut omnämnda stockholmskorrespondensen - endast ett fåtal brev finnas i behåll. Han var eljest ingen oäven skribent, och han försökte sig t o m på att författa en "bygdehistorisk novellet", som han efter ihärdiga påstötningar fick publicerad i "Corren" någon gång i slutet av 1920-talet. - Vid den tiden hade rundradion gjort sitt intåg i hemmet, och Henrik gladdes åt att i en sprakande kristallmottagare kunna nödtorftigt uppfatta och följa vad som meddelades av nyheter utifrån omvärlden.

Henrik Törnvall mot slutet av sitt liv.

I början av 1930-talet kan Henrik Törnvall sägas ha varit utsliten efter en 40-årig lärargärning. Han klagade över trötthet och var allmänt nedstämd till sinnet. Hans besvär och kroppens fetma gjorde honom alltmera obenägen för den motion utomhus, som kanske kunnat motverka hans tilltagande svaghet. Tyvärr avhöll han sig inte från det goda bordets nöjen på sätt, som sannolikt varit tillrädligt i hans fall. Han medicinerade samtidigt flitigt, dock utan någon stadigvarande effekt. Följden blev att hans matsmältning kom i olag, hjärtat förstörades och leverns funktion ofördelaktigt påverkades. Efter en allvarlig sjukdom med lasarettsvistelse under våren 1931 repade han sig visserligen, men hans hälsa förblev i fortsättningen vacklande.

År 1932 drabbades Henrik, liksom vi övriga i familjen, av en mycket tung sorg, i det att två hans späda barnbarn oförmodat rycktes bort från sina föräldrar. Denna svåra förlust bidrog säkerligen till att Henriks tynande livskraft ebbade ut. Efter en kort sjukdomstid på hösten var hans timglas utrunnet, och Henrik Törnvall avled i Kyrketorp lugnt och stilla söndagen den 30 oktober 1932 i kretsen av hustru och barn. Den omedelbara dödsorsaken var hjärtsvikt, lunginflammation och en ej diagnostiserad leverlikomma.

Då jag knäböjde vid hans dödsbädd, sade Pappa Henrik till mig, att han nu befann sig "sub specie aeternitatis" (under evighetens synvinkel). Jag uppfattade detta uttalande som tecken på

att min Pappa Henrik dog som en sann kristen. Han hade alltid visat sig väl hemmastadd i Bibeln och då särskilt Nya Testamentet, men han hade många gånger betonat, att Svenska kyrkans psalmbok enligt hans mening var den mest trösterika av all religiös litteratur. Denna hans inställning var säkert grundad på den förtrogenhet med vår rika psalmskatt, som han förvärvat i sin gärning som kantor och organist.

. - . - . - . - .

Ett av Henrik Törnvalles framträdande drag har jag här inte berört, nämligen hans starka intresse för vår släkts s k stamfar talmannen Peder Olsson i Gladhammar. Han talade ofta om denne och berättade om stamfaderns märkliga livsöde. Jag går nu ej in därpå, eftersom jag utförligt behandlat Peder Olsson och hans gärning i annat sammanhang.

. - . - . - . - .

Mitt porträtt av Pappa Henrik tycks mig ej ha blivit särskilt klart och upplysande angående hans karaktär och person. Många människor, som kände honom närmare, skulle säk^{er}ligen ha haft åtskilligt att tillägga ifråga om karaktärsdrag hos hans ganska komplicerade person. Jag har emellertid inte velat sträcka mig längre än vad mitt minne i all sin skröplighet bevarat.

. - . - . - . - .

Givet är att Henrik Törnvall hade levat sitt alltför tidigt ändade jordeliv under ganska skiftande betingelser. Jag håller före, att han upplevt mera av bekymmer än av glädjeämnen i livet. I varje fall vågar jag inte påstå, att han varit en övervägande lycklig människa. Vad han kanske mest gladdes åt, när han kände sitt slut nalkas, var att hans kära Maja såsom änka kunde räkna med en tryggad försörjning samt hans och hennes många barn hunnit fram till goda och lovande positioner i samhället.

Min käre Pappa Henrik bevaras av mig i tacksamt och välsignat minne. Vad hade jag och mina syskon varit utan Henriks och Mamma Marias goda ledning och föredöme?

Anders Törnvall
Norrköping i maj 1981.